

STAPSGEWIJS ERVARING OPDOEN MET STUREN MET WATER

Het veenweidegebied wordt al decennia lang geplaagd door bodemdaling. Er moet, mede met het oog op klimaatverandering, echt iets gebeuren. Maar wat? Een mogelijke oplossing is 'Sturen met Water'. Het gaat om het actief sturen op grondwaterstanden (bijv. via onderwaterdrainage) om bodemdaling op percelen tegen te gaan en het landgebruik te optimaliseren. In opdracht van STOWA deed Leo Joosten van adviesbureau ORG-ID onderzoek naar de wijze waarop betrokkenen uit de landbouw, natuurbeheer en waterschappen aankijken tegen dit concept. Een gesprek.

'Van oudsher is het verlagen of verhogen van het slootpeil het enige middel in laagveengebieden om de toegankelijkheid van het grasland voor de melkveehouderij te sturen. In de winter en het voorjaar wordt het slootwaterpeil laag gezet, waardoor water wordt afgevoerd en de draagkracht van de bodem wordt verstrekt. Anders kan de boer zijn grasland niet op', zo schetst onderzoeker Joosten de gangbare praktijk in grote delen van laag Nederland. Die praktijk heeft echter tot gevolg dat in de zomer de grondwaterstand 'hol' blijft staan op de percelen. Al gaat het slootpeil 's zomers omhoog, het water bereikt alleen de randen van de percelen en niet het midden. Daar ontstaat droogteschade aan het gras, de bodem daalt en het onderliggende veen oxideert omdat het met zuurstof in aanraking komt. Daar komt veel CO₂ bij vrij. Het wordt voor waterschappen steeds duurder de veenweidegebieden in Holland, Utrecht en Friesland te beheren. En ook melkveehouders ondervinden veel schade. Ze moeten gemiddeld elke acht jaar het grasland vernieuwen omdat het 's zomers te droog staat en 's winters vaak te nat wordt.

ONDERWATERDRAINAGE

Met behulp van onderwaterdrainage kun je het grondwaterpeil op percelen beter sturen, aldus Joosten: 'Daarmee ondervang je voor een groot deel de problemen. Je kunt sneller het grondwaterpeil laten dalen of juist omhoog zetten, onafhankelijk van het slootpeil. Bij 'Sturen met Water' doe je dat actief en perceelsgewijs. De boer heeft het voordeel dat de kwaliteit van zijn graspercelen langer goed blijft doordat de wortels van het gras minder te lijden hebben. Aangezien de bodemdaling en veenoxidatie fors verminderen, zijn waterschappen minder geld kwijt om de negatieve effecten van de huidige praktijk op te vangen.'

WANTROUWEN

Voor zijn onderzoek voerde Leo Joosten de nodige gesprekken met vertegenwoordigers van landbouw, waterschappen en natuurbeheer. 'De partijen bleken op basis van oude standpunten en oude beelden vaak wantrouwig te zijn over een nieuwe manier van waterbeheer in de veenweidegebieden. Waterschappen zijn bang dat 'Sturen met Water' een vrijbrief is voor boeren om naar eigen goeddunken het grondwaterpeil aan te passen, zonder naar het bredere belang te kijken. Of dat je verrommelde polders krijgt met allemaal dammetjes en pompen. Sommige natuurbeheerders vrezen voor verdere intensivering van de melkveehouderij. De boeren zelf bleken overigens ook erg terughoudend. Bij hen was nog niet echt doorgedrongen welke positieve mogelijkheden Sturen met Water voor hen kan hebben.'

Louter het aangaan van de gesprekken over Sturen met Water leidde volgens Joosten al tot een verschuiving in standpunten en meer begrip voor de belangen van andere partijen. 'Ik zie nuances verschijnen in de standpunten. Er is een opener, meer onderzoekende houding ontstaan. Dat alleen al is winst.'

VERANTWOORDELIJKHEID

Als in een gebied Sturen met Water wordt toegepast, verschuift de verantwoordelijkheid voor het peilbeheer van het waterschap naar de eigenaar van een perceel of naar een groep eigenaren. Dan kunnen tegengestelde belangen ontstaan tussen deze partijen, maar ook tussen boeren onderling. 'Waterschappen zijn bijvoorbeeld bang dat

bij langdurige regenval iedereen tegelijk van zijn regenwater af wil. Dan is de vraag of de buffercapaciteit van een polder dat aankan. Het is van belang om in de praktijk stapsgewijs ervaring op te doen met dit soort uitdagingen en samen naar oplossingen te zoeken. Mijn voorstel: laten we eerst enkele praktijkproeven gaan doen, waarbij de verschillende partijen duidelijke afspraken maken over de verantwoordelijkheden. Neem daar een paar jaar voor. En ga op basis van de ervaringen vervolgens verder opschalen', zo betoogt Joosten.

OPTIMISTISCH

Leo Joosten is optimistisch over de kans van slagen van Sturen met Water. 'Je kunt in het algemeen zeggen dat boeren omgevingsbewuster zijn geworden en meer oog hebben voor andere belangen dan alleen van het eigen bedrijf. En waterschappen dragen al deels verantwoordelijkheden over vanuit het principe van de terugtredende overheid. Als je als gebiedspartijen samen optrekt, dan kun je een eind komen. Een van de geïnterviewden zei heel mooi dat als je voortdurend in de achteruitkijkspiegel kijkt, je nooit op je plaats van bestemming zult komen.' In mei is een praktijkproef bij het Veenweiden

Innovatiecentrum in Zegveld begonnen.

'Daar is op een perceel zogeheten klimaatadaptieve drainage geplaatst met één pompput vlak naast de sloot. De invulling van deze proef komt zo al tegemoet aan de angst voor dammen en pompen in de sloot.

Onlangs kwam het STOWA-rapport 'Sturen met water: optie in veenweidegebieden?' uit, met daarin de uitkomsten van de studie van Joosten. Het rapport is te downloaden op stowa.nl. STOWA gaat vanuit het watersysteem aan de slag met het opstellen van een kennisagenda rondom veenweidegebieden. Hierin zal kennis worden vergaard over oplossingsrichtingen, alsmede kennis worden gebundeld en gedeeld. Dit gebeurt samen met provincies, waterschappen en kennisinstellingen waaronder het Veenweiden Innovatiecentrum. De activiteiten rondom Sturen met Water krijgen hierin een plek. Bovendien ondersteunt STOWA een Community of Practice voor innovatieve drainages die in oprichting is.

COLLEGETOUR IN HET VEEN

Op woensdag 24 juni hielden de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart, Provincie Zuid-Holland en STOWA de collegetour 'In het veen', een bestuurlijke bijeenkomst over de opgaven rond bodemdaling in het veenweidegebied. Tijdens dit 'college' nam dagvoorzitter Inge Diepman bestuurders mee op tour langs de achtergronden, de problemen, de lokale verschillen, de trends, ontwikkelingen en mogelijke oplossingen voor de veengebieden in Nederland. Binnenkort vindt u een verslag van deze tour op onze website. Als u zich aanmeldt voor onze digitale nieuwsbrief (rechtsboven op onze homepage), ontvangt u het verslag automatisch.